

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 378.091.32:[378.016:373.3.011.3-051]

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20486818>

Курсова робота як засіб організації та розвитку педагогічних досліджень майбутніх учителів початкових класів

Яковишина Тетяна В'ячеславівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9507-3621>

Борова Валентина Євгенівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, вул. Степана Дем'янчука, 4, м. Рівне, 33000, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-7228-4290>

Прийнято: 08.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

***Анотація.** Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню ролі та місця курсової роботи як одного з центральних компонентів науково-дослідної діяльності майбутніх учителів початкових класів. Основна мета дослідження полягає в аналізі особливостей організації педагогічних досліджень у процесі професійної підготовки та визначенні педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти. Автори прагнуть розкрити потенціал курсової роботи не лише як форми підсумкового контролю, а як стратегічного інструменту розвитку критичного*

мислення та професійної рефлексії майбутнього фахівця в умовах реалізації концепції Нової української школи.

У ході дослідження було використано комплекс теоретичних **методів**, зокрема системний аналіз наукової літератури для з'ясування сутності педагогічного дослідження, синтез та узагальнення для визначення основних етапів виконання курсових робіт. Застосовано діяльнісний та особистісно орієнтований підходи для вивчення специфіки підготовки вчителя як дослідника, здатного до трансформації освітньої реальності. Також використано метод моделювання для окреслення структури безперервного циклу дослідницької діяльності педагога: від спостереження до впровадження інновацій та перевірки результатів.

Результати. У статті встановлено, що курсова робота є фундаментом для формування дослідницької культури, де студент вперше комплексно опановує науковий апарат, етику досліджень та навички аналізу. Визначено п'ять ключових етапів виконання роботи: підготовчий, теоретико-аналітичний, емпіричний, узагальнювально-інтерпретаційний та підсумковий. Доведено, що для вчителя початкових класів дослідницькі вміння (тестування, соціометрія, експеримент) є практичним інструментом для об'єктивної оцінки динаміки розвитку учнів та ефективності нових методик, таких як LEGO-технології чи сторітелінг. Обґрунтовано педагогічні умови ефективності цього процесу: інтеграція досліджень у фахові дисципліни, поетапність завдань, використання цифрових технологій та науково-методичний супровід викладача-наставника.

Висновки. Автори доходять висновку, що науково-дослідна діяльність є системоутворювальним чинником підготовки конкурентоспроможного вчителя початкових класів. Виконання курсової роботи забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння знань до творчого пошуку та прийняття обґрунтованих рішень на основі наукових даних. Перспективи вдосконалення вбачаються у впровадженні дослідницько-орієнтованого навчання, посиленні

академічної доброчесності та залученні студентів до реальних освітніх проєктів у співпраці з закладами загальної середньої освіти.

Ключові слова: вчитель початкових класів, дослідницькі вміння, здобувачі вищої освіти, курсова робота, науково-дослідницька діяльність, основи педагогічних досліджень.

Coursework as a Means of Organizing and Developing Pedagogical Research of Future Primary School Teachers

Tetiana Yakovyshyna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Primary, Inclusive and Higher Education Pedagogy Rivne State University of the Humanities, Plastova str., 31, Rivne, 33000, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9507-3621>

Valentyna Borova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Department of General Pedagogy and Preschool Education, Stepan Demyanchuk International University of Economics and Humanities, 4 Stepan Demyanchuk St., Rivne, 33000, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-7228-4290>

***Abstract.** This article is devoted to the theoretical justification of the role and significance of the term paper as one of the central components of the research activities of future elementary school teachers. The **main objective** of the study is to analyze the characteristics of organizing pedagogical research during professional training and to identify the pedagogical conditions that contribute to the effective development of research competence among higher education students. The authors aim to explore the potential of the term paper not only as a form of final assessment, but also as a strategic*

tool for developing critical thinking and professional reflection among future specialists in the context of implementing the New Ukrainian School concept.

*The study employed a range of theoretical **methods**, including a systematic analysis of the scientific literature to clarify the essence of pedagogical research, as well as synthesis and generalization to identify the main stages of course paper completion. Activity-based and person-centered approaches were applied to examine the specifics of training teachers as researchers capable of transforming educational reality. The modeling method was also used to outline the structure of the continuous cycle of a teacher's research activity: from observation to the implementation of innovations and the verification of results.*

Results. *This article establishes that a term paper serves as the foundation for fostering a culture of research, where students first gain a comprehensive understanding of the scientific methodology, research ethics, and analytical skills. Five key stages of the research process have been identified: preparatory, theoretical-analytical, empirical, generalizing-interpretive, and concluding. It is demonstrated that for elementary school teachers, research skills (testing, sociometry, experimentation) serve as practical tools for objectively assessing students' developmental progress and the effectiveness of new methodologies, such as LEGO-based learning or storytelling. The pedagogical conditions for the effectiveness of this process are substantiated: the integration of research into professional disciplines, the phased nature of tasks, the use of digital technologies, and the scientific and methodological support of a mentor-instructor.*

Conclusions. *The authors conclude that research activities are a key component in the training of competitive elementary school teachers. Completing a course project facilitates the transition from the rote acquisition of knowledge to creative inquiry and the making of informed decisions based on scientific data. Prospects for improvement lie in the implementation of research-oriented learning, strengthening academic integrity, and involving students in real educational projects in collaboration with general secondary education institutions.*

***Keywords:** primary school teacher, research skills, higher education students, coursework, research activities, foundations of pedagogical research.*

Постановка проблеми. Курсова робота посідає важливе місце в системі вищої педагогічної освіти як одна з ключових форм організації науково-дослідної діяльності здобувачів. Вона є не лише підсумком засвоєння теоретичних знань із фахових дисциплін, а й засобом формування дослідницьких умінь, критичного мислення та здатності до самостійного наукового пошуку. У процесі виконання курсової роботи здобувач вищої освіти набуває досвіду аналізу наукових джерел, формулювання проблеми, визначення мети і завдань дослідження, добору адекватних методів, інтерпретації отриманих результатів і представлення їх у логічно структурованій формі. Таким чином, курсова робота виступає важливим етапом професійного становлення майбутнього педагога та підготовкою до виконання більш складних наукових досліджень, зокрема кваліфікаційних робіт [9; 10].

Актуальність опанування основами педагогічних досліджень у сучасних умовах зумовлена динамічними змінами в освіті, орієнтацією на компетентнісний підхід, інтеграцію в європейський освітній простір та потребою у впровадженні інноваційних педагогічних практик. Сучасний учитель має бути не лише транслятором знань, а й дослідником, здатним аналізувати освітні процеси, оцінювати ефективність педагогічних технологій і приймати обґрунтовані рішення на основі наукових даних. Опанування методології педагогічного дослідження сприяє розвитку професійної рефлексії, готовності до безперервного самовдосконалення та підвищення якості освітньої діяльності. У цьому контексті курсова робота стає важливим інструментом формування дослідницької культури майбутніх фахівців і забезпечує підґрунтя для їхньої успішної професійної реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень свідчить про стійкий інтерес науковців до трансформації професійної підготовки педагогів через призму дослідницько-орієнтованого навчання. Так, український вектор досліджень (Т. Гончаренко, К. Осадча, М. Букша, О. Манжула та ін.) у своїх працях розглядали цифровізацію як ключовий фактор підтримки науково-дослідної роботи здобувачів [7]. Автори наголошували, що використання хмарних сервісів при написанні курсових робіт значно підвищує рівень академічної мобільності та ефективність аналізу емпіричних даних. В. Тушєва акцентувала увагу на розвитку дослідницької культури вчителя початкових класів в умовах НУШ. Авторка доводила, що здатність до рефлексії, яка закладається під час виконання курсового проекту, є фундаментом для впровадження інновацій, таких як сторітелінг та LEGO-технології [11-13]. Л. Ковальчук досліджувала інтеграцію методів педагогічного експерименту у фахові дисципліни [6]. Вона наголошувала, що поетапність (від репродуктивних завдань до творчих) є обов'язковою умовою формування готовності здобувача до розв'язання практичних проблем дисципліни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам педагогічних досліджень та організації науково-дослідної діяльності здобувачів, низка аспектів й досі залишається недостатньо вивченою або потребує уточнення відповідно до сучасних освітніх реалій. Зокрема, не до кінця розкритими є питання ефективної інтеграції дослідницького компоненту у процес професійної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням компетентнісного підходу.

Потребують подальшого наукового осмислення методи формування дослідницької культури здобувачів вищої освіти в умовах цифровізації освітнього середовища, а також використання інноваційних інструментів для організації педагогічних досліджень. Недостатньо розробленими залишаються практичні механізми поєднання теоретичної підготовки з реальним дослідницьким досвідом студентів, зокрема в межах виконання курсових робіт.

Крім того, актуальним є питання індивідуалізації дослідницької діяльності здобувачів з урахуванням їхніх освітніх потреб, рівня підготовки та професійних інтересів. Не повною мірою визначено критерії оцінювання якості курсових робіт як результату науково-дослідної діяльності, що ускладнює забезпечення об'єктивності та прозорості оцінювання.

Отже, зазначені невирішені аспекти зумовлюють необхідність подальших досліджень у цьому напрямі та визначають наукову новизну і практичну значущість нашої розвідки.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз особливостей організації педагогічних досліджень у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, а також визначення ефективних підходів до формування їхньої дослідницької компетентності.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- 1) проаналізувати наукові підходи до трактування сутності педагогічного дослідження та його ролі у професійній діяльності вчителя початкових класів;
- 2) з'ясувати місце науково-дослідної діяльності у системі вищої педагогічної освіти;
- 3) охарактеризувати основні етапи та методи педагогічного дослідження;
- 4) визначити педагогічні умови ефективного формування дослідницьких умінь у здобувачів вищої освіти;
- 5) окреслити проблеми та перспективи вдосконалення організації дослідницької діяльності студентів у сучасних умовах.

Таким чином, сформульована мета і завдання статті визначають логіку дослідження та спрямовують його на розв'язання актуальних проблем педагогічної науки і практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трактування сутності педагогічного дослідження у сучасній науці є багатогранним. Воно не обмежується

лише написанням текстів, а розглядається як фундаментальний спосіб мислення сучасного педагога [15, с. 122].

Окреслимо основні наукові підходи до розуміння цього процесу та його специфіку для вчителя початкової школи.

1. Наукові підходи до трактування педагогічного дослідження. У теорії та методиці професійної освіти виділяють кілька ключових підходів: 1) системний підхід (розглядає педагогічне дослідження як цілісну систему, де мета, об'єкт, предмет та методи дослідження взаємопов'язані. Для вчителя це означає здатність бачити освітній процес не як набір уроків, а як комплекс факторів, що впливають на розвиток дитини); 2) діяльнісний підхід (трактує дослідження як активний процес перетворення педагогічної реальності. Дослідження – це не спостереження з боку, а активна зміна умов навчання для досягнення кращого результату); 3) особистісно орієнтований підхід (фокусується на дослідженні індивідуальної траєкторії розвитку учня. У початковій школі це критично важливо, адже саме тут закладаються основи самооцінки та мотивації) [8, с. 129-147].

2. Роль дослідження у діяльності вчителя початкових класів. Для вчителя початкової ланки науково-дослідницька робота перестає бути «теоретичним тягарем» і стає практичним інструментом виживання та успіху в професії. Вчитель використовує методи дослідження (спостереження, соціометрію, тестування), щоб зрозуміти рівень готовності, наприклад, першокласників до школи. Без знання основ педагогічних досліджень неможливо об'єктивно оцінити динаміку формування навичок читання, письма чи логічного мислення [10].

Педагогічне дослідження дозволяє вчителю передбачити результати впровадження нової методики. Наприклад, перш ніж повністю перейти на ігрові технології (LEGO-технології чи сторітелінг), вчитель проводить міні-дослідження, щоб побачити їхню ефективність у конкретному початковому класі.

Учитель початкових класів часто стикається з проблемами дисципліни або засвоєння матеріалу. Науковий підхід допомагає: знайти причину проблеми

(аналіз); обрати методику подолання (модельовання); перевірити результат (експеримент).

3. Від курсової роботи до педагогічної майстерності, оскільки курсова робота під час навчання у ЗВО – це перший етап формування дослідницької культури. Саме через неї майбутній вчитель учить працювати з науковим апаратом, опановує етику педагогічних досліджень, набуває навичок критичного аналізу чужого досвіду та систематизації власного [5].

Звісно, у професійній діяльності вчителя НУШ (Нової української школи) дослідницька компетентність є обов'язковою частиною професійного стандарту. Вчитель-дослідник – це фахівець, який не просто «транлює знання», а постійно вдосконалює освітній процес на основі отриманих даних.

Таким чином, сутність педагогічного дослідження у роботі вчителя початкових класів полягає у безперервному циклі: спостереження → аналіз → інновація → перевірка результату. Це перетворює рутинне викладання на високотехнологічний та творчий процес [5].

Науково-дослідна діяльність є невід'ємною складовою системи вищої педагогічної освіти, оскільки забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів із практикою наукового пізнання. Вона сприяє формуванню професійної компетентності здобувачів освіти, розвитку їхнього критичного мислення, аналітичних умінь і готовності до інноваційної педагогічної діяльності. У сучасних умовах дослідницька складова освіти набуває особливого значення, адже орієнтує майбутнього педагога на постійний пошук ефективних шляхів удосконалення освітнього процесу.

У структурі вищої педагогічної освіти науково-дослідна діяльність реалізується через різні форми: підготовку рефератів, курсових і кваліфікаційних робіт, участь у наукових гуртках/проблемних групах, конференціях, семінарах, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань тощо [2, с. 27]. Такі види діяльності забезпечують поступове оволодіння майбутніми вчителями початкових

класів методологією педагогічного дослідження, формують уміння працювати з науковими джерелами, здійснювати аналіз й узагальнення інформації, планувати та проводити власні дослідження.

Важливою характеристикою науково-дослідної діяльності є її інтегративний характер: вона поєднує знання з різних педагогічних і психологічних дисциплін, сприяє їх практичному застосуванню та поглибленню. Завдяки цьому забезпечується цілісність професійної підготовки майбутнього вчителя, а також формування здатності до рефлексії та самоосвіти [3, с. 32].

Крім того, науково-дослідна діяльність виступає засобом підготовки майбутнього вчителя початкових класів до виконання ролі дослідника у власній професійній практиці. Вона формує готовність аналізувати освітні ситуації, оцінювати ефективність педагогічних технологій, впроваджувати інновації та здійснювати педагогічний експеримент. Таким чином, дослідницька діяльність не лише доповнює освітній процес, а й є його важливою системоутворювальною складовою.

Отже, місце науково-дослідної діяльності у системі вищої педагогічної освіти визначається її значущістю для формування конкурентоспроможного, компетентного та творчого фахівця, здатного до безперервного професійного розвитку і вдосконалення освітньої практики.

Виконання курсової роботи є поетапним процесом, що забезпечує логічну послідовність наукового дослідження та формування дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти [9].

Перший етап – підготовчий – передбачає вибір теми, обґрунтування її актуальності, мети та завдань дослідження, визначення об'єкта, предмета. На цьому етапі також здійснюється первинний пошук і добір наукових джерел.

Другий етап – теоретико-аналітичний – полягає у вивченні, аналізі та узагальненні наукової літератури з обраної теми, уточненні понятійного апарату, визначенні теоретичних засад дослідження.

Третій етап – емпіричний (практичний) – включає добір і застосування методів дослідження, організацію та проведення педагогічного експерименту (за наявності), збір фактичного матеріалу.

Четвертий етап – узагальнювально-інтерпретаційний – передбачає обробку, аналіз та інтерпретацію отриманих результатів, формулювання висновків і рекомендацій.

П'ятий етап – оформлювальний, або підсумковий – полягає у структурному оформленні роботи відповідно до встановлених вимог, підготовці до захисту та презентації результатів дослідження [1].

У процесі виконання курсової роботи застосовуються різноманітні методи дослідження, серед яких:

- 1) теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація наукових джерел;
- 2) емпіричні: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, педагогічний експеримент;
- 3) методи обробки даних: кількісний і якісний аналіз результатів, елементи статистичної обробки.

Наголосимо, що формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів початкових класів буде результативним за дотримання певних педагогічних умов, що забезпечують цілеспрямований і системний характер цього процесу.

По-перше, важливою умовою є інтеграція науково-дослідної діяльності в освітній процес, коли дослідницькі завдання органічно поєднуються з вивченням фахових дисциплін. По-друге, необхідною є поступовість і поетапність формування дослідницьких умінь, що передбачає ускладнення завдань відповідно до рівня підготовки студентів – від репродуктивних до творчо-дослідницьких. По-третє, ефективність забезпечується через використання активних та інтерактивних методів навчання, які стимулюють самостійну пізнавальну діяльність, розвиток критичного мислення та рефлексії. По-четверте, значущою умовою є науково-

методичний супровід з боку викладача, який виконує роль наставника, консультанта і координатора дослідницької діяльності здобувачів. По-п'яте, важливим чинником є мотивація здобувачів вищої освіти до наукового пошуку, формування інтересу до дослідницької діяльності та усвідомлення її значущості для майбутньої професії [4, с. 42-49].

Крім того, ефективність формування дослідницьких умінь підвищується за умови використання сучасних цифрових технологій, що розширюють можливості доступу до інформації, обробки даних і представлення результатів дослідження [7].

Отже, поєднання чітко організованих етапів виконання курсової роботи з дотриманням відповідних педагогічних умов сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти здатності до самостійної науково-дослідної діяльності та професійного саморозвитку.

Висновки. Отже, науково-дослідна діяльність є ключовою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів і виступає важливим чинником формування їхньої дослідницької компетентності. Виконання курсової роботи забезпечує поєднання теоретичних знань із практичними навичками наукового пошуку, сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних умінь, здатності до педагогічної рефлексії та прийняття обґрунтованих професійних рішень [14].

Послідовне проходження етапів дослідження та використання адекватних методів наукового пізнання дозволяє здобувачам вищої освіти набути досвіду самостійної дослідницької діяльності. Водночас ефективність формування таких умінь значною мірою залежить від створення відповідних педагогічних умов, зокрема інтеграції досліджень в освітній процес, науково-методичного супроводу, мотивації студентів і використання сучасних освітніх технологій.

Перспективи вдосконалення організації дослідницької діяльності здобувачів пов'язані з упровадженням інноваційних підходів до навчання, зокрема дослідницько-орієнтованого та проєктного навчання. Важливим є посилення

практичної спрямованості досліджень через залучення студентів до реальних освітніх проєктів, співпраці з закладами освіти, участі у наукових заходах.

До перспектив також належить активне використання цифрових технологій, відкритих освітніх ресурсів і наукових баз даних, що сприятиме підвищенню якості досліджень. Важливою умовою є розвиток культури академічної доброчесності, формування відповідального ставлення до результатів власної наукової діяльності.

Таким чином, удосконалення організації дослідницької діяльності здобувачів потребує системного підходу, спрямованого на підвищення її практичної значущості, мотиваційного потенціалу та відповідності сучасним освітнім викликам.

Список використаних джерел

1. Денисенко Н., Борбич Н., Дишко О., Федорчук О., Смолюк А. Науково-дослідницька робота як складова підготовки вчителя нової української школи (міжпредметний підхід). *Вісник науки та освіти*. 2025. №3 (33). С. 902-916.
2. Довженко Т., Небитова І., Шищенко В. Підготовка та оформлення курсової роботи з педагогіки: метод. рек. (для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти другого року навчання зі спец. 013 Початкова освіта). Харків: ХНПУ ім. Г. Сковороди, 2024. 51 с.
3. Дубасенюк О., Мирончук Н. Методологія педагогічних досліджень та академічна доброчесність в освітній галузі: навч.-метод. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2025. 244 с.
4. Завгородня Т., Стражнікова І. Методологічні засади педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
5. Ковальчук В. Системний підхід у дослідженні проблеми підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія* / за ред. О. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 279-296.

6. Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка. 2020. 520 с.
7. Осадча К., Букша М., Манжула О. Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Освітологічний дискурс*. 2023. № 1(40). С. 7-21.
8. Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти: методичний посібник. Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2023. 280 с.
9. Рекомендації до написання курсової роботи (у контексті вивчення навчальної дисципліни «Основи педагогічних досліджень та академічного письма») / упоряд. Н. Борбич [Електронне видання]. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025. 16 с. URL: <http://ir-cdspace.org.ua/handle/123456789/1052>
10. Смолюк А. Теоретичний аналіз проблеми професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 2. С. 40-50.
11. Тушева В. Методологічні і теоретичні аспекти проблеми формування науково-дослідної культури майбутнього вчителя в умовах оновлення вищої педагогічної школи. *Неперервна освіта в соціокультурних вимірах*: [кол. моногр.] / Нац. пед. ун-т імені М. Драгоманова; [редкол.: Н. Ничкало (голов. ред.), В. Слабко (наук. ред.) та ін.]. Київ: Гельветика, 2018. С. 196-223.
12. Тушева В. Науково-дослідницька культура майбутнього вчителя музики як особистісний феномен у системі вищої педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 7(61). С. 164-173.
13. Тушева В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Ун-т менедж. освіти НАПН України. Харків: УМО, 2014. 408 с.

14. Яковишина Т. Етичні виміри та академічна доброчесність як чинники якості науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка». № 2 (60). 2026. С. 1668-1680.

15. Яковишина Т. Формування та розвиток науково-дослідницького потенціалу майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки. *Нова педагогічна думка*. 2026. № 1 (125). С. 121-127.